

kiej Republiki Demokratycznej na temat przekładów Pisma świętego dla celów liturgii.

Można więc stwierdzić, że postać ks. Jakuba Wujka zaciążyła podwójnie na dorocznym spotkaniu biblistów polskich. Z jednej strony uczestniczyli oni w uroczystościach poświęconych ks. Wujkowi, z drugiej strony połowa wygłoszonych referatów dotyczyła przekładów Pisma św. i w ten sposób nawiązywała do niezapomnianego dzieła, którego dokonał ks. Wujek.

Trzeba zaznaczyć, że bibliści polscy uczcili także pamięć ks. Jakuba Wujka wygłaszając konferencje o nim w sobotę wieczorem i na wszystkich Mszach św. niedzielnych w kościołach Wągrowca. Postać wielkiego syna tego miasta ożyła więc nie tylko na obradach specjalistów, ale przybliżona została wszystkim, którzy przebywając w Wągrowcu, w niedzielę 27 maja uczestniczyli w Mszach świętych i przez to wyrazili łączność wiary z tym, który wślawił swoje miasto w całej Polsce.

Zakończenie Kongresu odbyło się w Gnieźnie. Po zwiedzeniu Katedry i archiwum Ksiądz Kardynał Stefan Wyszyński spotkał się z biblistami i przewodniczył dziękczynnemu *Te Deum*.

Przedstawiając w kronikarskim skrócie porządek wągrowiecko-gnieźnieńskiego Kongresu, nie można zapomnieć o prawdziwie staropolskiej gościnności jego organizatorów działających pod patronatem Księdza Prymasa Arcybiskupa Gnieźnieńskiego. Głównym organizatorem Kongresu był ks. Prof. dr Felicjan Kłonecki, a wszystkich uczestników gościł gospodarz Domu ks. Jakuba Wujka ks. Prałat Zenon Willa.

Kraków

TOMASZ JELONEK

Ks. Stanisław Grzybek

XXIV DNI BIBLIJNE W LOUVAIN

W dniach od 22—24 sierpnia 1973 r. miały miejsce w *Louvain* (Belgia) XXIV Dni Biblijne (*Journées Bibliques de Louvain*), które zgromadziły ponad 170 profesorów i wykładowców Pisma św. z całego niemal świata.

Tegoroczna problematyka Lovańskich Dni Biblijnych dotyczyła zagadnienia: *Jezus a początki chrystologii*. O. J. Dupont OSB, przewodniczący tegorocznych Dni, w swoim inauguracyjnym przemówieniu nakreślił genezę i rozwinął szerzej samo zagadnienie. Dlaczego postanowiono analizować i rozwijać ten problem?

Punktem wyjścia dla dyskusji był fakt, że egzegeza, w szczególności akatolicka i liberalna XIX w., w swoich badaniach nad życiem Jezusa przedstawiła Jego obraz głównie jako człowieka, Jezusa z Nazaretu, przeciwstawiając Go temu obrazowi Jezusa, który ukazywała nam chrystologia i dogmatyka katolicka. R. Bultmann był zdania, że chrześcijanie wierzyli w Chrystusa, którego ukazywał im Kościół przez swój kerygmat chrześcijański. Był to wprawdzie Chrystus żywy, ale nie mający żadnego powiązania z Jezusem z Nazaretu, można by powiedzieć — zupełnie inny, nowy Chrystus.

Na tle tych sugestii R. Bultmanna, E. Käsemann w 1953 r. zaproponował rozróżnienie między Chrystusem wiary, a Chrystusem historii. O. J. Dupont stoi na stanowisku, że jeśli wiara chrześcijańska odnosi się do Chrystusa Zmartwychwstałego, (= Kyriosa Chwalebnego, Uwielbionego), to niemniej jest prawdą, że dla tej wiary znaczenie zasadnicze posiada Chrystus historyczny. Lepsza i głębsza znajomość tego Chrystusa historycznego prowadzi do umocnienia i utrwalenia naszej wiary w Chrystusa Zmartwychwstałego i Uwielbionego.

W oparciu o te twierdzenia ułożono program obrad omawianych Lowańskich Dni Biblijnych. Dwa wstępne referaty na podobne tematy wygłosili: Ks. Bp A. Descamps, (Louvain) i E. Käsemann (Tübingen). Referaty te dotyczyły teologicznych i metodologicznych aspektów interesującego nas zagadnienia. Tytuł ich referatów brzmiał: *Znaczenie teologiczne badań nad historycznym Jezusem*. Bp A. Descamps, zakończył swój referat twierdzeniem, że naszą ambicją dziś powinno być, nie tylko rozróżniać między historycznym Jezusem, a Chrystusem wiary, ale znaleźć mocne i zasadnicze podstawy dla Chrystusa wiary w Chrystusie historii. Idąc po tej samej myśli rozumowania, prof. E. Käsemann powiedział, że dla nas dziś Jezus z Nazaretu nie stanie się dopiero po Zmartwychwstaniu Bogiem, ale On nim już jest jako jedyny Syn Boży i ten, który przynosi światu Objawienie. Nasza wiara zatem w Jezusa Chrystusa ma swoje uzasadnienie już w tym, co powiedzieli o Chrystusie Ewangelści odnośnie Jego życia i Jego wypowiedzi o sobie jeszcze przed Jego śmiercią i Zmartwychwstaniem.

Wszystkie następne referaty przedstawiały próbę wnikliwych badań, w jakim sensie wypowiedzi, głównie Ewangelii synoptycznych, potwierdzają słuszność naszej wiary w Jezusa Chrystusa.

J.A. Fitzmyer (Fordham Uniw. — USA) mówił o sensie aramejskiego słowa *Jezus* i o znaczeniu tego słowa w N. Testamencie, J. Gnilką (Münster) zreferował swoje poglądy na znaczenie wyrażenia *Jezus a Syn człowieczy*.

Dawna egzegeza akatolicka stała na stanowisku, że Jezus rozróżniał między sobą a Synem Człowieczym i mówił o nim jako o innej osobie, której przypisywał funkcje soteriologiczne. Dziś nie ulega wąt-

pliwości, że wyrażenie *Syn Człowieczy* jest terminem technicznym na określenie Jezusa i posiada powiązanie z tym terminem używanym w St. T. i soteriologii apokaliptycznej. O.P. Benoit OP (Jeruzalem) mówili na temat postawy służebnej Jezusa (*Jésus — Serviteur*), przez którą On sam wyraził swoją szczególną relację do Boga i ludzi. Całe życie ziemskie Jezusa było służbą dla Boga i ludzi. Zdaniem O. Benoit, śmierć Chrystusa dobrowolnie i świadomie przyjęta, ten właśnie cel miała na względzie: usłużyć ludziom i ukazać im, na czym właśnie polegało Jego posłannictwo i Jego misja na ziemi. Po tej samej linii rozumowania szły wywody O.X. Léon-Dufoura (Lyon), który w referacie: *Jezus przed swoją śmiercią w świetle tekstów ustanowienia eucharystii i swojej arcykapłańskiej modlitwy*, akcentował także mocno pełną świadomość Chrystusa i Jego dobrowolne oddanie się na śmierć. O.I. de la Potterie (Rzym) w referacie pt. *Pierwotny sens perykopy o rozmnożeniu chleba* wykazał, że nie kerygmat, ale słowa samego Jezusa stanowią dziś podstawę dla naszej chrystologii i wiary w Jezusa Chrystusa. Jego cuda mają dla nas dziś przede wszystkim znaczenie chrystologiczne. F. Neirynek (Louvain) w referacie — *Jezus a szabat*, przypomniał tezę, że Jezus choć wzywał i zachęcał do święcenia szabat, to jednak z drugiej strony podkreślał, że On jest także Panem szabat.

To wszystko razem wzięte prowadzi do wniosku, że Jezus za swego życia ziemskiego podkreślał bardzo swoje związki z Bogiem, mówił w Jego imieniu, nazywał się Synem Bożym i jasno podkreślał swoją misję i swoje posłannictwo. Był również bardzo świadom swej własnej odpowiedzialności za należyte spełnienie zleconego mu przez Boga zadania.

Oprócz referatów wygłaszanych na plenum w Dniach Biblijnych w Louvain, miały także miejsce i seminaria naukowe, które prowadzone były w czterech grupach językowych — po francusku, angielsku, niemiecku i flamandzku. Celem seminariów było pogłębienie i szczegółowe omówienie problematyki poruszanej przez głównych referentów. Szczególnie ciekawe było seminarium na temat kryteriów, przy pomocy których można w Ewangeliach odnaleźć istotne słowa Chrystusa (odróżniono *vox Christi* od *ipsissima verba Christi*; seminarium w języku niemieckim) oraz seminarium omawiające logia Chrystusa na temat Jego pewnych cudów np. Mt 11, 5n 11, 21, 23n; 12, 27—29; Mk 8, 11—12n itp. (seminarium w języku francuskim).

Na zakończenie obrad zabrał głos jeszcze raz przewodniczący omawianych Dni Biblijnych O.J. Dupont, który podziękował wszystkim uczestnikom za udział w sesjach, referentom za ich wykłady, seminaria, komunikaty, oraz wszystkim za żywy udział w dyskusji.

Podsumowując treść wykładów oraz dyskusji nad nimi zapowiedział równocześnie następne spotkanie, które odbędzie się jak zwykle w Louvain tym razem w dniach od 27—30 sierpnia 1974 i będzie na

temat miało poznanie Boga w Starym i Nowym Testamencie (*Connaissance de Dieu dans l'Ancien et le Nouveau Testament*).

Za pewnego rodzaju novum, na ogół nie praktykowane na tego typu zjazdach i kongresach, należy uznać wieczorne wspólne spotkania uczestników, na których omawiano najnowszą literaturę biblijną, wydawane słowniki, książki i artykuły podkreślające, co w nich jest oryginalnego i zasługującego na uwagę. Dyskusja głównie toczyła się w okół wydawnictw lowańskich, ale także objęła i inną literaturę, głównie historyczną i archeologiczną, służącą do lepszego zrozumienia centralnego tematu omawiającego zjazdu. Oceniając ogólnie tegoroczne Lowańskie Dni Biblijne należy je uznać za imprezę bardzo udaną, które przedstawiły w nowym świetle Osobę Jezusa Chrystusa, w całej pełni potwierdziły słusność tego, co mówi o Nim katolicka chrystologia.

Kraków

KS. STANISŁAW GRZYBEK

Ks. Zbigniew Kaznowski

PIĄTY MIĘDZYNARODOWY KONGRES BIBLIJNY W OXFORDZIE

Uniwersytet w Oxfordzie już czterokrotnie urządzał kongresy biblijne w latach 1957, 1961, 1965 i 1969 ograniczając je jednak do tematyki nowotestamentowej. W tym roku po raz pierwszy kongres oxfordzki, z rzędu piąty, został poszerzony również na problemy Starożytności. Odbył się on od 3 do 7 września 1973 r. głównie w budynku o nazwie „Examination College” gromadząc biblistów i zainteresowanych prawie z całego świata w liczbie niespełna 500 osób. Większość uczestników pochodziła z Anglii, a potem z krajów europejskich, ale też były reprezentowane takie kraje jak USA, Kanada, Rodezja, Izrael, Australia, Południowa Afryka, Sierra Leone, Korea, Indie. Przeważającą część uczestników stanowili duchowni, łącznie z pokaźną grupą duchownych katolickich i kilku sióstr, ale też było sporo ludzi świeckich w jakiś sposób związanych z biblistką, czy to przez zainteresowania, czy przez pracę nauczycielską. W samej bowiem Anglii już wielu świeckich, a również kobiety, uczy przedmiotów teologicznych w różnych szkołach i kolegiach.

Uroczystego otwarcia Kongresu — 3 września o godz. 20.30 — dokonał Anglikański Prymas Anglii Dr A.M. Ramsey, Arcybiskup Canterbury, wygłaszając przemówienie p.t. *Jezus Chrystus a świat nowoczesny*. Zastrzegając się, że już od wielu lat nie może się zaliczać do aktywnych uczonych, jednak zwrócił uwagę na kilka ak-